

ימי עיון בתנ"ך תשע"ט

שם השיעור (שיעור מס') - האם צדק אליהו כאשר עצר את הגשמים מישראל?

שם המרצה (כתובת דוא"ל) - דוד אסולין

1. משנה סנהדרין פרק י משנה ב

שלשה מלכים וארבעה הדיוטות אין להם חלק לעולם הבא שלשה מלכים ירבעם אחאב ומנשה.

2. סנהדרין דף קב עמוד ב

אמר רבי יוחנן: קלות שעשה אחאב - כחמורות שעשה ירבעם. ומפני מה תלה הכתוב בירבעם - מפני שהוא היה תחילה לקלקלה. [הושע פרק יב פסוק יב] "גַם מִזְבְּחֹתָם כְּגִלְיָם עַל תְּלָמִי שָׁדִי" - אמר רבי יוחנן: אין לך כל תלם ותלם בארץ ישראל שלא העמיד עליו אחאב עבודה זרה, והשתחוה לה.

אמר רבי יוחנן: שכתב על דלתות שמרון: אחאב כפר באלהי ישראל, לפיכך אין לו חלק באלהי ישראל.

3. ירושלמי סנהדרין פרק י הלכה ב [תרגום]:

כתיב [מלכים א יז א] ויאמר אליהו התשבי מתושבי גלעד אל אחאב חי ה' אלהי ישראל אשר עמדתי לפניו אם יהיה השנים האלה טל ומטר כי אם לפי דברי. וכי מה עניין זה אצל זה? אלא אמר הקדוש ברוך הוא לאלהי חיאל זה אדם גדול הוא לך הראה לו פנים [קרבת העדה: וראוי שתלך אצלו לנחם אבל] אמר לו: איני הולך. אמר לו למה? אם אלך ויאמרו דברים המכעיסים אותך איני יכול לסבול. אמר לו: אם יאמרו דברים המכעיסים אותי כל מה שתגזור אני אקיים. הלך ומצא אותם עוסקים בפסוק: [יהושע ו כו] וישבע יהושע בעת ההיא לאמר ארור האיש לפני ה' אשר יקום ובנה את העיר הזאת את יריחו בבכורו ייסדנה ובצעירו יציב דלתיה. אמר ברוך הוא א-לוהי הצדיקים שמקיים דברי הצדיקים. והיה שם אחאב אמר לו אחאב וכי מי גדול ממי משה או יהושע? אמר לו משה. אמר לו בתורתו של משה כתיב [דברים יא טז יז] השמרו לכם פן יפתה לבבכם וסרתם ועבדתם אלהים אחרים והשתחוויתם להם ומה כתיב בתריה וחרה אף ה' בכם ועצר השמים ולא יהיה מטר ולא הינחתי ע"ז בעולם שלא עבדתי אותה וכל הטובות והנחמות שיש בעולם באו בדורי, דברי משה אינם מתקיימים ודברי יהושע מתקיימים]. א"ל אליהו אם כדברך חי ה' אלהי ישראל אשר עמדתי לפניו אם יהיה השנים האלה טל ומטר כי אם לפי דברי.

4. רלב"ג

והפליג אליהו בשליחות השם למנוע מהם טל ומטר בכללות כל השנים ההם לא בעת שיאמר אליהו בשליחות הש"י כי הטל לא יעצר אפי' עם היובש:

5. תענית ב, א:

אמר רבי יוחנן: שלשה מפתחות בידו של הקדוש ברוך הוא שלא נמסרו ביד שליח, ואלו הן: מפתח של גשמים, מפתח של חיה, ומפתח של תחיית המתים. מפתח של גשמים - דכתיב יפתח ה' לך את אוצרו הטוב את השמים לתת מטר ארצך בעתו.

מלכים א יח, ד: ויהי בהקרית איזבל את נביאי ה' ויקח עבדיהו מאה נבאים ויחביאם חמשים איש במערה וכלכלם לחם ומים . . . [יג] הלא הגד לאדני את אשר עשיתי בהרג איזבל את נביאי ה' ואחבא מנביאי ה' מאה איש חמשים חמשים איש במערה ואכלכלם לחם ומים

מלכים א פרק יח, יט, כב ועתה שלח קבץ אלי את כל ישראל אל הר הפרמל ואת נביאי הבעל ארבע מאות וחמשים ונביאי האשרה ארבע מאות אכלי שלחן איזבל... ויאמר אליהו אל העם **אני נותרתי נביא לה' לבדי**

מלכים ב פרק ג, יג ויאמר אלישע אל מלך ישראל מה לי ולך לך אל נביאי אביד ואל נביאי אמך

שם, ו, לב הראיתם כי שלח בן המרצח הזה להסיר את ראשי

שם ט, ז: והפיתה את בית אחאב אדניך ונקמתי דמי עבדי הנביאים ודמי כל עבדי ה' מיד איזבל

7.

מלכים א פרק יז, ב-ג: ויהי דבר ה' אליו לאמר: לך מזה ופנית לך קדמה ונסתרת בנחל כרית אשר על פני הירדן: והיה מהנחל תשתה ואת הערבים צויתי לכלכלך שם: וילך ויעש כדבר ה' וילך וישב בנחל כרית אשר על פני הירדן

מלכים א שם ח – ט: ויהי דבר ה' אליו לאמר: קום לך צרפתה אשר לצידון וישבת שם הנה צויתי שם אשה אלמנה לכלכלך

מלכים א פרק יח, א: ויהי ימים רבים ודבר ה' היה אל אליהו בשנה השלישית לאמר לך הראה אל אחאב ואתנה מטר על פני האדמה.

מלכים א פרק יח, לו: ויהי בעלות המנחה ויגש אליהו הנביא ויאמר ה' אלהי אברהם יצחק וישראל היום ינדע כי אתה אלהים בישראל ואני עבדך **ובדברך** עשיתי את כל הדברים האלה

מלכים יח, לח: ענני ה' ענני וידעו העם הזה כי אתה ה' האלהים ואתה הסבת את לבם אחרנית

מלכים א פרק יז, כד: ותאמר האשה אל אליהו עתה זה ידעתי כי איש אלהים אתה **ודבר ה' בפיה אמת**

7. ר' משה אלשיך

הלא כמו זר נחשב, כי אחרי אומרה אליו "מה לי ולך איש האלקים" כי ידעה מאז כי כן הוא, יאמר עתה שעתה זה ידעה כי איש אלקים הוא?! ועוד אומרו "ודבר ה' בפיה אמת", כי הלא בכד הקמח וצפחת השמן, ראתה בפירוש כי דבר ה' בפיהו אמת, ואיך תאמר שעתה ידעה ולא מאז?! אך יהיה כי הנה בתחלה אשר ידעה כי על פיו היתה עצירת הגשם, אמרה בלבה כי איש זה כלו מתייחס למדת הדין הוא שם **א-להים** ויצדק הקראו איש **א-מלהים**, על כן באומרך (פסוק יד) כה אמר ה' כד הקמח כו' שהיה **דבר ה'** בפיה ולא דבר אלקים, אמרתי בלבי כי דבר אלקים היה לך באמת, אך אומרך שם ה' היה על אחדות המדות, אך עתה בענין זה נתחדש לי כי ידעתי כי שתי המדות יחד לך ודבק אתה בקדושת שתיהן כי עם שאיש אלקים אתה, כאשר נראה בענין הקנאה אם יהיה טל ומטר כו' גם ודבר ה' בפיה שאתה אומר כה אמר ה' שהוא שם הרחמים אמת הוא כי איש ה' אתה, כי אין מדת רחמים גדולה מזו להחיות את המת כי אין מיתה בלא חטא, ואיך חזר על ידך לחיות אם לא במדת רחמים כי גם היא דבקה בך באופן שעתה במעשה, זה

ימי עיון בתנ"ך תשע"ט

ידעתי כי איש אלקים אתה ושדבר ה' בפיך אמת, ואינו הפך היותך איש אלקים, כי כחך כולל בשתי המדות לפי מה שהוא ענין וצורך השעה.

8. ברכות לא, ב:

ואמר רבי אלעזר: אליהו הטיח דברים כלפי מעלה, שנאמר: ואתה הסבת את לבם אחרנית. אמר רבי שמואל בר רבי יצחק: מנין שחזר הקדוש ברוך הוא והודה לו לאליהו דכתיב ואשר הרעותי. רש"י: אני גרמתי להם שבראתי יצר הרע.

שיעורי הרב סלובייצ'ק על ברכות: ונראה דטענת אליהו הנביא "ואתה הסיבות את לבם אחרנית" היא לימוד זכות בעד כלל ישראל, שכלל ישראל חטאו בגלל שהנסיבות והתנאים של מציאות חייהם גרמו להם לעבור עבירות, וסיבת חטאם הוא משום עול הגלות, ודאגת הפרנסה. וכן חטאו בזמן אליהו הנביא משום בלבול הדעת שראו מחד גיסא הצלחת רשעים - דנביאי הבעל עמדו בכבוד העולם, ומאידיך גיסא ראו יסורי הצדיקים שנביאי האמת היו צריכים להתחבא במערות, והיה מאוד קשה לבני"י לעמוד בנסיון ולא לחטוא. ועל זה הסכים הקדוש ברוך הוא ואמר "אשר הרעותי", דאין הכי נמי, מצד הנסיבות והתנאים היה קשה להם לעמוד בנסיון, ויש בזה לימוד זכות לכלל ישראל

9.

מלכים ב, ב, ג ויצאו בני הנביאים אשר בית אל אל אלישע

ויגשו בני הנביאים אשר ביריחו [שם, ה]

שם, ב, טו-יז ויראהו בני הנביאים אשר בירחו מנגד ויאמרו נחה רוח אליהו על אלישע ויבאו לקראתו וישתחוו לו ארצה: ויאמרו אליו הנה נא יש את עבדיך חמשים אנשים בני חיל ילכו נא ויבקשו את אדניך פן נשאו רוח ה' וישלכהו באחד ההרים או באחת הגיאות הגאות ויאמר לא תשלחו: ויפצרו בו עד בש ויאמר שלחו וישלחו חמשים איש ויבקשו שלשה ימים ולא מצאוהו:

שם, ד, לח: ואלישע שב הגלגלה והרעב בארץ ובני הנביאים ישבים לפניו ויאמר לנערו שפת הסיר הגדולה ובשל נזיד לבני הנביאים.

שם, שם, מב – מד: ואיש בא מבעל שלשה ויבא לאיש האלהים לחם בפורים עשרים לחם שערים וכרמל בצקלנו ויאמר תן לעם ויאכלו: ויאמר משרתו מה אתן זה לפני מאה איש ויאמר תן לעם ויאכלו כי כה אמר ה' אכל והותר: ויתן לפניהם ויאכלו ויותרו כדבר ה':

שם, ו, א-ב: ויאמרו בני הנביאים אל אלישע הנה נא המקום אשר אנחנו ישבים שם לפניך צר ממנו: נלכה נא עד הירדן ונקחה משם איש קורה אחת ונעשה לנו שם מקום לשבת שם ויאמר לנו

שם א, כ לה ואיש אחד מבני הנביאים אמר אל רעהו... וימצא איש אחר

ימי עיון בתנ"ך תשע"ט